HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

עיקרא דמרירתא. שורש של תור"ת: **אליבא ריקנא.** קודם אכילה: **משתלה משכיה.** נפשט עורו שהחלתית מממתו מאד ואוחזתו קדחת שקורין שקלפישו"ן: **דיסבי במיא.** לקרר עצמי: **שב בוטיתא דפרחי.** גרעיני של גלף שקורין קרפי"ר: **תליא דליביה.** כל עיקר חיבור לבו נעקר וכגון דאכיל לכולהו: **לומא הגידין.** בשוק הוא סמוך לארכובה ברגליה האחרונים: **באומלא.** אינו אלי כל כך בתגור אלא מולחו מאד ולולהו כל דהו על הגחלים: **לניקורי.** שמא נשכה נחש שם ואסורה משום סכנת נפשות: **דאיהו בדיק נפשיה.** מאליו: **תלחי.** מתפרק וגופל חתיכות חתיכות: **לא יאוהב לגדיק.** שנזדמנתי ומנעתיו מלאכול: **מתני' סימני בהמה וחיה.** דכתיב זאת החיה וגו' (מ): **הדורס.** האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל: **אצבע יתירה.** זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות: **החולק רגליו.** מפרש בגמ' שכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתים מכאן [שם.]: **טמא.** בידוע שהוא דורס: **ובחגבים.** זהו סימן טהרתם כל שיש לו ארבע רגליים וארבע כנפים ויש לו קרסולים הם שני רגליים ארוכין לגד הארבעה והם סמוך לגופו ממעל לרגליו לגבר (ז) בהם כשהוא רוצה לקפץ וכנפיו חופין את רובו והן ד' סימנים: ה"ג **כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרסוליו וכנפיו חופין את רובו** (ט) ולא גרסינן **וקרסוליו וכנפיו.** ובגמרא [שם] נפקא לן מקרא: (**הפורח בכם.** שם בהם על המים): **גמ' ניבי.** שתי שיניים יש לו למעלה אחת מכאן ואחת מכאן וגם בסוסים הם ניכרות אע"פ שהרבה שיניים יש לו. לשון מורי ניבי שאע"פ שאין לו שיניים ממש חכמין שקורין יינציב"ם יש לו וגולגולין וניכר מקום בליעתן זו אצל זו כשיניים: **כן גמל.** בעודו קטן אין לו ניבי עד שיגדל: **ועוד שיניים מי כתיבי.** דקאמרת בידוע שאין לה שיניים ומה לנו לשיניים שלה: **אלא הכי קאמר כל בהמה שאין לה שיניים.** בידוע שמעלת גרה ואין אנו צריכין להמתין עד שנראה אם מעלת גרה היא: **וכגנב שיכיר.** שלא יהא גמל דגמל נמי אין לו שיניים וטמא. ופרכינן לאו אמרת איכא בן גמל ה"נ איכא למיחש למינא אחרינא דלית ליה שיניים וטמא: **שאין לך דבר שמעלה גרה וטמא אלא גמל.** וחבריו האמורים בפרשה: **פרט בו הוא** גרסינן. ללמדך שאין לך לחוש למעלה גרה (מ) אחת דכל שאר מעלה גרה טהורים: **גמום.** חתוך ולשון משנה הוא כמו (לקמן דף 35:) גוממו עם השופי: **בודק בנשרה.** לקמיה מפרש היכא: **בחם העוקץ.** תחת עצם האליה שקורים אנק"ל יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי (ז) ויש שנקרע ערב: **חיה בכלל בהמה היא לסימנין.** קושיא היא דהא כתיב זאת החיה כו' וכתיב סימנין בתריה: להתיר

עיקרא דמרירתא. פ"ה תור"ת בלע"ז ובפרק כל שעה (פסחים דף לט.) פירש (ג) אמרופיי"ל. [וע"ע תוס' סוכה יג. ד"ה מרריתא]: **גמל ניבי אית ליה.** תימה דהשתא תיקשי מיפכא הרי גמל יש לו שיניים דהכי פריך בסוף משפן וארנבת:

ניבי. פירש בקונטרס שני שיניים יש לו למעלה אחת מכאן ואחת מכאן עוד פירש לשון אחר ניבי שקורין יינציב"ם בלע"ז וגולגולין וניכר מקום בליעתן זה אצל זה כשיניים ורשאן גרסה לי כמו שקיל ניביה ושקיל טופריה דבפרק במה אשה (שבת סג.): גבי כלב שהן שיניים גדולות שיש לו לפניים שהוא נושך בהן ובפרק כילד הרגל (ב"ק סג.): לאפקי לניביה וסרטיה: **בידוע** שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה. וכגון שהוא מכיר בן גמל כדאמר רב חסדא: **אין** לך מעלה גרה וטמא אלא גמל. פירוש ושאר הכתובים עמו שפן וארנבת ושסועה: **אלו** הן סימני חיה כל שיש לה קרנים וטלפים. קרניים אתי לאפוקי מבהמה דכיון דיש לה קרניים חרוקות וכרוכות כדלקמן אם כן נאו בהמה היא אבל אכתי איכא לספוקי בחיה טמאה לכך בעינן טלפים פרסות הסדוקות דהשתא ליכא לספוקי לא בחיה טמאה ולא בבהמה טהורה וחלבה מותר רבי דוסא אומר כל שיש לה קרניים קרני חיה אי אתה צריך לחזור על הטלפים דסבר דחיה טמאה אין לה קרניים והשתא צריך לומר הא דתנן בפרק בא סימן (נדה נא.): כל שיש לו קרניים יש לו טלפים רבי דוסא היא דאילו רבנן הא אמרי כי נמי אית לה קרניים אכתי איכא לספוקי דילמא חיה טמאה היא כך פי' הריב"ם ור"ת פירש דיש לו טלפים דקאמר לא אתיא לאורויי שחיה טהורה היא שהרי הכא לא איירי אלא בבהמה להתיר חלבה לאפוקי מבהמה טהורה ומפרש הכי כל שיש לה קרניים כדמפרש בסמוך כרוכות כו' וגם יש לה טלפים כטלפי חיה בידוע שהיא חיה טהורה וחלבה טהור דיש מין בהמה שאינן מצויין ביינו דיש לה קרניים כקרני חיה או יש לה טלפים כטלפי חיה לכך בעינן שני סימנין דתרוייהו ליתנהו בשום בהמה וכי פריך והרי שור דכרוכות לרבי דוסא פריך דלא בעי אלא חד דלרבנן לשני ליה שור לית ליה טלפים כטלפי חיה אך קשה דאמר לקמן (דף סג.): גלוי וידוע כו' שבהמה טמאה מרובה על הטהורה לפיכך מנה הכתוב בטהורה משמע דאין שום בהמה טהורה כי אם אותם המצויין שור וכשב ועז ואותם לית להו לא קרניים כקרני

עיקרא (ח) דמרירתא אמר רב יהודה האי מאן דאכל תלתא תקלי חלתית אליבא ריקנא מישתלה משכיה אמר ר' אבהו בדידי הוה עובדא ואכלי חד תקלא חלתיתא ואי לא דיתבי במיא מישתלה משכאי וקיימתי בעצמי [1]החכמה תחיה בעליה אמר רב יוסף האי מאן דאכיל שיתסרי ביעי וארבעי אמגוזי ושב בוטיתא דפרחי ושתי רביעתא דדובשא בתקופת תמוז אליבא ריקנא מתעקר תליא דליביה ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא דהוה מפסק כרעין בתרייתא בדקיה רב בצומת הגידין ואכשריה סבר למיכל מיניה באומצא א"ל שמואל לא חייש (ט) מר לניקורי א"ל מאי תקנתא [א]נותביה בתנורא דאיהו בדיק נפשיה אותביה נפל (ט) תילחי תילחי קרי שמואל (ז) עליה דרב [2]לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה דשמואל [3]כל רז לא אנס לך: **מתני'** [ב]סימני בהמה וחיה נאמרו מן התורה [ג]וסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים (ט) [ד]כל עוף הדורס טמא [ה]כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור ר' אלעזר בר' צדוק אומר [ו]כל עוף החולק את רגליו טמא [ז]ובחגבים כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים (ט) וקרצולים וכנפיו חופין את רובו (ז) רבי יוסי אומר [ח]ושמו חגב (מ) (מ)[ט]ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת רבי יהודה אומר (מ) שני קשקשין וסנפיר אחד ואלו הן קשקשין (ט) הקבועין בו וסנפירים הפורח בהן: **גמ'** (ט)תנו רבנן [י]אלו הן סימני בהמה [4]כל בהמה מפרסת פרסה וגו' כל בהמה שמעלת גרה בידוע שאין לה שיניים למעלה וטהורה וכללא הוא והרי גמל דמעלה גרה הוא ואין לו שיניים למעלה וטמא גמל ניבי אית ליה והרי בן גמל דניבי נמי לית ליה ותו הרי שפן וארנבת דמעלת גרה הן ויש להן שיניים למעלה וטמאין ועוד שינים מי כתיבי באורייתא אלא הכי קאמר [כ]כל בהמה שאין לה שיניים למעלה בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה וטהורה וליבדוק בפרסותיה כגון שהיו פרסותיה חתוכות וכדרב חסדא דאמר רב חסדא [ל]היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות בודק בפיה אם אין לה שיניים למעלה בידוע שהיא טהורה אם לאו בידוע שהיא טמאה ובלבד שיכיר גמל גמל ניבי אית ליה אלא ובלבד שיכיר בן גמל לאו אמרת איכא בן גמל איכא נמי מינא אחרינא דדמי לבן גמל לא ס"ד דתני דבי ר' ישמעאל [5]ואת הגמל כי מעלה גרה הוא שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל לפיכך פרט בו הכתוב הוא ואמר רב חסדא [מ]היה מהלך בדרך ומצא בהמה שפיה גמום בודק בפרסותיה אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה אם לאו בידוע שהיא טמאה ובלבד שיכיר חזיר לאו אמרת איכא חזיר איכא נמי מינא אחרינא דדמיא לחזיר לא ס"ד דתנא דבי ר' ישמעאל [6]ואת החזיר כי מפרים פרסה הוא שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפרים פרסה וטמא אלא חזיר לפיכך פרט בו הכתוב הוא ואמר רב חסדא [נ]היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפיה גמום ופרסותיה חתוכות בודק בבשרה אם מהלך שתי וערב בידוע שהיא טהורה ואם לאו בידוע שהיא טמאה ובלבד שיכיר ערוד לאו אמרת איכא ערוד איכא נמי מינא אחרינא דדמיא לערוד גמירי דליכא והיכא בודק אמר אביי ואיתימא רב חסדא [ס]בכנפי העוקץ: סימני חיה: ת"ר (ס)אלו הן סימני (ס)[ע]חיה חיה בכלל בהמה היא לסימנין אמר רבי זירא להתיר

מסורת הש"ס

(ח) נ"ל דמרירתא, [גירסת הערוך אבא], (ג) [גירסת הערוך תילהי תילהין], ד) [יבמות קכא. נדה סה.], ה) [עיין תוס' לקמן סא. ד"ה כל שוף וד"ה הדורס וד"ה כל שיש], ו) [במשנה שבמשניות והערוך איתא וקרסולים], ז) [עיין תוס' לקמן סה. ד"ה ר' יוסי], ח) [ע"ז מ.], ט) [נעתק דרבי יהודה המובא בת"כ [שמיני פרשה ג] ועיין תי"ט], י) [פרש"י על זה ממנה לקמן סו. ד"ה הפורס וכו' וד"ה הקבועין], כ) [תוספתא פ"ג ה"ז], ל) [לקמן עא. וש"ן], מ) [ויקרא יא], נ) ס"א קרסוליס גרסינן ולא גרסינן קרסוליו. רש"ל, ס) נ"ל אחרת,

תורה אור השלם

1. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלָיו:
קהלת ז יב

2. לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע:
משלי יב כא

3. בַּלְטְשַׁאצַּר רַב חַרְטֻמִּיָּא דִּי אֲנָה יָדַעְתְּ דִּי רוּחַ אֱלָהִין קַדִּישִׁין בָּךְ וְכָל רָז לָא אָנֵס לָךְ חֶזְוֵי חֶלְמִי דִּי חָזֵיתִ וּפִשְׁרֵהּ אֲמַר:
דניאל ד ו

4. כֹּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְّהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ:
ויקרא יא ג

5. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם:
ויקרא יא ד

6. וְאֶת הַחֲזִיר כִּי מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא גֵרָה לֹא יָגֵר טָמֵא הוּא לָכֶם:
ויקרא יא ז

לעזי רש"י

תור"א [טור"א]. אקונישון (צמח ארסי).
שקלפישו"ן [אישקלפישו"ן]. קדחת.
קרפי"ר [קפריי"ר].
שיח-צָלָף.
יינציבי"ש. חניכיים.
אנק"א [הנק"א]. ירכיים.

מוסף רש"י

הקבועין בו. יותר מן הסנסירין שאין זזין מאליהן אלא בידים אבל כל הסנסירין הוא יכול לכסמכן (לקמן סז.). **ניבי** אית ליה. ב' שיני שהוא נושך בהן אותן שיניים קרי ניבין (שבת סז.).

שיטה מקובצת

(א) לנתר כשהוא רוצה לקפץ מתעצם בהן וקופץ וכנפיו חופין וכו'; (ב) יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי וערב ויש שנקרע ערב; (ג) ובפ' כל שעה פי' מרריתא אמרפויי"ל;

עין משפט נר מצוה

[א מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ח] טוש"ע י"ד סימן ס סעיף ג:
רמז ב מיי' פ"ג מהל' מאכלות אסורות הלכה ב סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' עט סעיף ח:
רמז ג מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סימן פה סעיף ח:
רמח ד ה ו מיי' שם הלכה טז [יז] והלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:
רמט ז ח מיי' שם הלכה כב טוש"ע י"ד סימן פה סעיף ח:
רנ ט מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע י"ד סימן פג סעיף ח:
רנא י כ ל מ נ ס ע מיי' שם הלכה ב ג סמג שם טוש"ע י"ד סימן עט סעיף ח:

רבינו גרשום

עיקרא דטורי. טורא בלעז: משתלה משכיה. כלומר שאותחזו חפפית וחייף עצמו עד שלא נשתייר בו עור שלם: ושב ביטייתא דפרחי פרי צלף: אליבא ריקנא. שלא אכל בתחלה: מתעקר תליא דליבא. כלומר נעקר לבו: ולא חייש שמא נשכו נחש: הדורס טמא. שקולט מאויר: החולק את רגליו טמא. כדמפרש בגמרא מותחין לו חוט של משיחה כו': ניבי אית ליה. כלומר שחדודין כשינים: והרי בן גמל דניבי נמי לית ליה. כלומר עייר שעדיין לא באין לו ניבי: אלא כל בהמה שאין לה שינים למעלה. כלומר לא תיתני כל בהמה שמעלת גרה כו' אלא תני הכי כל בהמה שאין לה שינים למעלה אע"ג דאינו יודע אם מעלת גרה היא יכול לשוחטה ודואי כיון דאין שינים למעלה בידוע דמעלת גרה: למאי נפקא מינה לבדוק בפרסות. כלומר למאי נפקא מינה (ב) מן השינים אמאי בודק בשיניה לבדוק בפרסות אם סדוקות ודאי דטהורה היא: שפיה גמום. כלו' חתוך: אם מהלך שתי וערב. כלומר דמצד אחד הבשר נקלף בשתי ומצד אחד נקלף בערב: ערוד. חמור מִדְּבָרֵי: בכנפי העוקץ. תכף לאליה: ויש לו טלפים. כלומר דמפרסת פרסה: הא ק"ל חיה בכלל בהמה לסימנין. כלומר כיצד אמרת סימני חיה לא נאמרו והא ק"ל חיה בכלל בהמה לסימנין דכתי' זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ דחיה בכלל בהמה לסימנין:

(ב) נראה דל"ל למאי נפקא מינה לסימן דאין לה שיניים ומאי צריך לבדוק בשיניים לבדוק בפרסות וכו'.